

Jak to vidí Jan Keller - 29. srpna

ČRo 2 – Praha (Dvojka), 29.8.2012, Jan Keller, Jak to vidí
<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2707961>

Jan Keller.
Foto: Jaroslav Marek.

Přehrajte si celý příspěvek

<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2707961>

Hovořili jsme o knize „Malé pojednání o poklidném nerůstu“. Co při jejím čtení zaujalo sociologa a publicistu Jana Kellera? Probírali jsme ekologii, zájmy různých skupin společnosti a také masovou spotřební kulturu.

Prof. Jan Keller

Jako stipendista francouzské vlády absolvoval postupně šestiměsíční studijní pobyty na univerzitách v Bordeaux (1985), v Aix-en Provence (1988) a v Paříži na Sorbonně (1992). V roce 1992 obhájil na univerzitě v Brně habilitační práci o byrokratizaci státní správy v předrevoluční Francii.

V roce 1999 byl jmenován profesorem pro obor sociologie na Masarykově univerzitě v Brně. Od roku 2000 působí jako profesor sociologie na Ostravské Univerzitě.

Přednáší obecnou sociologii, dějiny sociologie, sociologii organizace a byrokracie, dále se věnuje problematice sociální struktury, sociálního státu a společenským souvislostem ekologických problémů. Přednáší pravidelně na univerzitě v Lille, v rámci učitelské mobility přednášel na univerzitách v Poitiers, Trentu, Lodzi a Barceloně.

"Jak to vidí" vysíláme od pondělí do pátku vždy v čase od 8:30 do 9:00 hodiny. (Přepis pořadu najdete na našich stránkách následující den, zvukový záznam do hodiny po odvysílání.)

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Dobrý den. U poslechu Jak to vidí vás vítá Zita Senková. Dnes je naším hostem sociolog Jan Keller, profesor Ostravské univerzity.

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Dobrý den.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Nedávno vyšel v češtině překlad knihy, kterou její autor Serge Latouche před 5 lety nazval Malé pojednání o poklidném nerůstu. Jaké myšlenky vás, pane profesore, zaujaly, co všechno souvisí s expanzí ekonomiky a k čemu všemu by její přerušení vedlo?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Ta debata o zhoubnosti růstu je vedena zhruba od 60. let 20. století. Těch argumentů proti růstu je tam celá řada. Ony se dost stereotypně opakují a myslím si, že v kostce to nejlépe shrnul jeden vynikající americký ekonom Kenneth Boulding, když prohlásil: "V možnost neomezeného růstu v omezeném prostředí může věřit buďto naprostý blázen, anebo ekonom." Ty výhrady proti růstu jsou velice průkazné a odvolávají se i na zákony termodynamiky a podobně. Bohužel se zapomíná, nakolik je naše civilizace na růstu závislá. Ono je to vidět právě v dnešní době, kdy procházíme světovou hospodářskou krizí a všude kolem můžeme vidět, co se stane, když ten růst je najednou zastaven, anebo dokonce dojde jako v některých zemích k poklesu. A ty důsledky jsou velice nepříjemné. Vůbec z toho zastavení růstu nevyplývá to, že si ekologové od zastavení růstu slibovali. Naopak vidíme, že celý ekonomický moderní systém je závislý na systému bankovníctví a pokud by mělo bankovníctví fungovat tak jako dosud, to znamená, pokud by mělo žít z úroků, tak musí firmám i domácnostem dávat půjčky a jak ty firmy, tak ty domácnosti musejí vydělávat stále více a více, aby byly schopny úvěry i s úroky platit. Pokud se nevymyslí nějaký jiný systém bankovníctví, a bez bankovníctví je ekonomika nepředstavitelná, tak je docela zbytečné spekulovat o tom, jak to bude krásné, když růst najednou zastavíme.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Jak by to vypadalo tedy bez ekonomického růstu? Je vůbec, pane profesore Kellere, možné nerůst ekonomicky?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Myslím si, že to možné je a že řada zemí, které se dostaly do hospodářských potíží, ukazuje, že skutečně růst lze odbourat, ovšem ty dopady jsou dost hrozivé. Ono se často zapomíná, že velká část demokratizace nejenom konzumu, ale demokratizace životní úrovně a demokratizace politické proběhla v těch ekonomicky vyspělých zemích teprve v zásadě v 30 letech po 2. světové válce a byla umožněna vysokým tempem růstu. Tehdy ty země dosahovaly 7, 9 % růstu a to umožnilo celé vrstvy společnosti vtáhnout o několik pater nahoru, což mělo obrovský demokratizační potenciál. Navíc to bylo doprovázeno spoustou

financí, které šly do oblasti školství, takže ta společnost šla nahoru i technologicky, a jakmile ten růst zastavíme, tak si musíme uvědomit, že ti, kdo jsou nahoře ve společnosti, kdo jsou bohatí a vlivní a mají určité mocenské páky, tak nebudou solidární se zbytkem společnosti a neřeknou - ekonomika klesla o 5 %, tak my si 5 % ubereme. Jakmile se ten koláč začne zmenšovat, tak ti, kteří mají páky, jak prosadit své zájmy, si prostě budou chtít brát z koláče stále větší a větší díl, takže uskrovnění se zastavení růstu se bude týkat pouze těch, kteří jsou dole a uprostřed společnosti.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Znamená to tedy, že by došlo k polarizaci společnosti.

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Myslím si, že to je jedna z těch četných paradoxů. V podstatě o ekologii a ekologických problémech se začalo mluvit v době, kdy sociální problémy výrazně ustoupily a ty vyspělé společnosti v 60., 70. letech si myslely, že přetrvávající sociální problémy jsou jenom nějakým přežitkem, který ještě dobíhá z minulosti, že už není třeba o nich příliš mluvit, protože ony byly relativně skutečně nepatrné a ta pozornost se mohla zaměřit na otázky třeba životního prostředí. Ale jakmile by došlo k prudkému zabrzdění růstu, tak se znovu vynoří sociální problémy a sociálně polarizovaná společnost má úplně jiné starosti, než řešit ochranu přírody a krajiny.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Jak vidíte další důsledky zastavení růstu, jaké vrstvy společnosti nejvíce postihne nebo postihuje?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Především to budou střední vrstvy, protože velká část středních vrstev je navázána na fungování veřejného sektoru, školství, zdravotnictví, kultura, sociální práce a podobně. To znamená, zase když se kritizoval růst v 60. letech, tak si nikdo nedokázal představit, že by se někdy nedostávalo peněz na zajištění chodu veřejného sektoru. Bylo velice pohodlné kritizovat růst v době, kdy ekonomika vzkvétala a rok od roku šlo na financování veřejného sektoru více peněz. Jakmile se začne peněz nedostávat, vidíme to ostatně všude kolem sebe, tak ten, kdo první na to doplatí, bude právě veřejný sektor, tam se začne šetřit. Začne se šetřit na školách, na univerzitách, to znamená, zastavení růstu mimo jiné jako první poznají na vlastní kůži akademičtí kritikové růstu.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Kdo je naopak nejvíce imunní vůči odstranění růstu, jaké vrstvy společnosti?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

To je zase paradoxní, protože ti kritici růstu si představují ekonomiku, Schumacher napsal, původem německý, dlouho žijící v jihovýchodní Asii, ekonom Fritz Schumacher napsal knihu

Malé je milé, kde navrhuje, jak by ekonomika měla být trvale udržitelná díky tomu, že bude spočívat na drobných a středních firmách. No ale problém je v tom, že zastavení růstu nejdříve ohrozí fungování drobných a středních firem, protože ony nemají žádné významnější finanční rezervy. Naopak nejmunnější jsou právě ty velké firmy, protože ony mají spoustu možností, jak přečkat to hubené období a jak ty náklady na zastavení růstu přenést na někoho jiného.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Takže jinými slovy, kdybychom to shrnuli, absence růstu vede pouze k rychlejšímu nárůstu zadlužení?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Já se obávám, že ano a že ta praxe to empiricky potvrzuje. Jakmile se růst zastaví, tak dojde k rychlejšímu zadlužení domácností, k výraznějšímu zadlužení firem a k nejvýraznějšímu zadlužení státu, pokud má ufinancovat veřejný sektor a myslím si, že čím déle se růst nekoná, tím vyšší to zadlužení bude.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Které části se to zadlužení nejvíce dotkne, které vrstvy společnosti?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Bohužel obávám se, že by hrozilo, že právě ty vrstvy společnosti, to znamená kvalifikovaní dělníci, lidé se středním a vyšším vzděláním, kteří se v dobách rychlého růstu dostali o několik pater nahoru, ať už jsou zaměstnání ve veřejném, anebo v soukromém sektoru, tak právě oni by s tím takzvaným nerůstem šli velice rychle dolů právě proto, že oni v podstatě nemají žádné zásoby. Čím výše ve společnosti, čím je ta vrstva postavena výše, tím větší finanční zásoby a zásoby v podobě nemovitostí a dalších věcí má, takže je odolná vůči i poměrně dlouhému období nerůstu, protože má z čeho žít. Ale čím níže jdeme ve společnosti, tím jsou ty zásoby na přežití nerůstu nižší.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Jak se to, pane profesore Kellere, promítne, co se týče hodnot lidí?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Existuje kniha, která patří ke klasickým knihám politologie a sociologie, americký badatel Ronald Inglehart ji vydal v roce 1977. Ta kniha je obrovsky optimistická a jmenuje se Tichá revoluce. V zásadě je tam jedna ústřední myšlenka. Ten autor dokládá na spoustě konkrétních dat, že veřejnost ve vyspělých zemích se hodnotově začíná měnit a od dřívějšího důrazu na materiální blahobyt a na fyzické zajištění existence stále více přechází k důrazu na nemateriální hodnoty, to znamená seberozvoj, kvalita života, možnost zasahovat do politického rozhodování. A Inglehart tam tvrdí, že stále větší část veřejnosti v ekonomicky vyspělých zemích se bude hodnotově odpoutávat od materiálních potřeb, vychází tam z

Maslowovi teorie motivace, bude se stále více odpoutávat od materiálních potřeb a bude zaměřena stále duchovněji, ne nutně ve smyslu různých náboženství, ale duchovněji v tom smyslu, že se bude soustřeďovat na rozvoj své vlastní osobnosti.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Znamenalo by to, že by byl obrat k duchovnu jistou alternativou k té spotřebě a konzumu?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

No, já se obávám, že je tam jeden háček, který mnozí čtenáři Ingleharta v té knížce nepostřehli. On totiž netvrdí, že ten obrat k nemateriálním hodnotám vystřídá orientaci na materiální, on tam v zásadě říká, že ten, kdo už bude dostatečně materiálně zajištěn, bude moci jako takovou třešinku na dortu ještě pěstovat svoje duchovno, to znamená, že vysoké tempo ekonomického růstu zůstává nezbytností pro to, aby se lidé mohli věnovat nemateriálním hodnotám a na několika místech tam upozorňuje, že pokud by došlo k opětné ekonomické stagnaci, v kterou on nevěřil ještě v roce 77 po dvou ropných šocích tomu nevěřil, nebo po jednom tom prvním velkém, tak pokud by došlo k ekonomické stagnaci, tak varuje, že lidé by se zase v té své motivaci, v tom žebříčku spustili směrem dolů a začali by soupeřit o uspokojování těch nemateriálních potřeb, jinými slovy udělali by maximum pro to, aby se znovu co nejrychleji roztočila kola růstu.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Nicméně předpokládám, že ekonomický růst není tou třešinkou na dortu toho tržního systému.

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Ne, ekonomický růst je naprostým základem tržního systému, na něm je to celé postaveno a třešinky na tom raší jenom v případě, že ekonomika funguje. V posledních 20, 30 letech fungovat znamená růst o 3 % ročně. Předtím to bylo mnohem více, ale teď se roste z většího základu, takže i ta 3 % ročně je vlastně obrovské číslo. Od té doby, kdy vyšla Inglehartova kniha v tom 77 roce, vyspělé země Evropy zbohatly dvou, dvouapůlnásobně. Ten růst byl tak masivní.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Jak se, pane profesore Kellere, díváte na takzvanou masovou spotřební kulturu? Ono na toto téma existuje mnoho studií.

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

No, je pravda, že studií, které kritizují takzvanou masovou kulturu, je už nepřeberné množství a většinou se ti autoři už hodně opakují. A v zásadě se ta kritika točí kolem několika témat. Například, že reklama manipuluje s lidmi do té míry, že přestávají být schopni tvořit své vlastní potřeby, že stvoří takzvané pseudopotřeby, že si kupují i ty věci, které nepotřebují. Myslím si, že ta kritika je svým způsobem přehnaná a že příliš generalizuje. Ono se to týká

některých lidí, kteří kupují skutečně něco, co nepotřebují, ale většina lidí, myslím si, se takhle nechová. Inteligentní kritika masové společnosti v češtině vyšla v roce 2007, autorem je Francouz Gilles Lipovetsky a ta kniha se jmenuje Paradoxní štěstí. Ta kniha je pozoruhodná tím, že vyšla v češtině rok poté, co ji vydali ve Francii. Jinak u nás musíte čekat 20, 30 let než se nějaké důležité dílo přeloží do češtiny, a ta vyšla už rok poté. To je, myslím, náš úplný rekord. A základní myšlenka této knihy je, že lidé se v konzumním chování velice změnili. Ono totiž na přelomu 19. a 20. století jeden americký ekonom napsal knihu o tom, že lidé konzumují proto, aby trumfli druhé lidi, aby se jim ukázali v co nejlepším světle, aby jim ukázali, že na to mají, takzvaný ostentativní konzum. Lidé jedí kaviár i v případě, že jim nechutná jenom proto, aby těm ostatním ukázali, že oni na ten kaviár mají. A Lipovetsky říká - takhle to už nefunguje, lidé se stále více soustřeďují na sebe, na své vlastní nitro a kupují si věci, o kterých si myslí, že je to vnitřně rozvíjí. On v podstatě říká - lidé už si navzájem ani nezávidí, protože ti druzí jsou jim natolik lhostejní, že už nemají ani důvod jim závidět, že oni konzumují něco jiného. Konzumují proto, protože jim to samotným dělá potěšení a on tam naprosto logicky uvádí, proč bychom měli kritizovat něco, co lidem dělá potěšení.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Hovoří se, jak jste mi prozradil, také o takzvané mekalizaci konzumu. Co si pod tím představít?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

No on poukazuje na to, že člověk už není tolik posedlý svým postavením ve společnosti, ale o to více posedlejší je svým zdravím. A uvádí tak řadu příkladu, které zase vidíme všude kolem sebe. Ta honička za zdravými potravinami, pěstování zdravé turistiky, nákup zdravotní kosmetiky, hlídání kvality zboží. On říká - ten dnešní konzument je v zásadě ustaraný konzument. On se pořád stará, jestli to, co si kupuje, ho vnitřně neohrozí, jestli ho to zdravotně nějak nepoškodí. Omezuje možná rizika, bilancuje svoji životosprávu. Vůbec to není nějaký šťastný, nadšený konzument, je to člověk, který musí kupovat stále více a stále bedlivěji v obavě, aby ho to nějak vnitřně nepoškodilo.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Takže taková medikalizace štěstí bychom mohli říct.

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

No, zase francouzská sociologie má spoustu studií o tom, protože já nevím, jestli Francie je v tom nějak zvláštní, ale tam se konzumují ročně vagony a vlaky.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Pilulky štěstí.

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Mluví se o farmacii štěstí, když jde člověk ráno do práce, tak si vezme pilulku, která vybudí

co největší pracovní výkon, potom si zas bere příslušné pilulky během dne a večer se zase musí pomocí jiných pilulek uměle uklidnit, aby vůbec usnul a druhý den ho zase ten pilulkový kolotoč čeká nanovo.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Toužíme po věčném mládí, věčném štěstí, věčném zdraví. Jsou právě na tom postaveny ty současné reklamy a nejenom ve Francii?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

No, to je téma, které je rozvíjeno řadou jiných sociologů. Oni totiž poukazují na to, že moderní společnost se výrazně individualizovala, ale v souvislosti s tím dochází k řadě proměn. Například prastaré, tradiční a archaické společnosti pěstovaly prakticky na celé zeměkouli, měly takzvanou sezonu svátků, kdy kolektivně provozovaly určité rituály, které měly sloužit k omlazení řádu světa, protože se věřilo, že tak, jako každým rokem zestárne příroda a potom se nějakým zázrakem na jaře zase nahodí znovu ten rytmus, tak stárne i společnost. Je zatížena starými hříchy a je třeba vykonat očistné rituály, které zaručí, že i ta společnost se nastartuje příštím rokem a najede na nějaký nový cyklus. No, a ta změna je v tom, že zatímco ty prastaré kultury se snažily v různých kolektivních rituálech omlazovat svět jako takový, tak dnešní individualizovaná společnost prostřednictvím nákupů, spotřeby a konzumu pěstuje individuální rituály, které mají sloužit k individuálnímu omlazení, jako taková omlazovací kúra.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Nakolik slyšíme na tyto reklamy?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Psychologové vědí, že nejvděčnějším objektem reklamy je prepubescent, dítě, které je těsně před pubertou, protože v té době ono už je citlivé k očekávání druhých, už ví, už se chce před těmi druhými ukazovat, ale ještě vůbec nemá ponětí o tom, co které věc stojí. To znamená, že ono je schopno nechat se nachytat, aby vypadalo dobře před druhými, tak v tomto věku je nejzranitelnější a pokud to rodiče nepohlídají, tak ty peníze tečou proudem. Proto například američtí tvůrci reklamy nám vytýkají, že málo zaměřujeme reklamu na potřeby prepubescentů.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Populace ale stárne, už nyní se reklama, a to nejenom u nás v Česku, čím dál víc zaměřuje na starší lidi. Bude to segment reklamy budoucnosti právě seniorů?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

No, hlavní myšlenka nebo jedna z těch hlavních myšlenek v knížce Gillese Lipovetského je, že trhem budoucnosti, trhem, kde se utratí co nejvíce peněz, je trh seniorů. Protože s tím, jak společnost stárne, tak, a tam je vidět ale rozdíl Francie a České republiky, tak Lipovetsky

říká - francouzští důchodci jsou největší kupní síla v celé historii důchodového systému. To jsou lidé, kteří mají v průměru více peněz než zaměstnanci, a kteří na rozdíl od zaměstnanců už splatili dluhy za bydlení a nemusejí platit na své děti. Děti už jsou samostatné, takže polovina z automobilů prodaných ve Francii je koupěna seniory. Postřehy zahraničních sociologů se ne vždy dají aplikovat na Českou republiku. Já se obávám, že pokud by se u nás trh soustředil na koupěschopnou poptávku seniorů, tak v důsledku jejich skutečně v průměru nízké životní úrovně by spousta firem zkrachovala.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

U nás jsme naopak svědky vyděračských praktik vůči seniorům. Jsou nuceni k nákupu předváděného zboží, psychicky vydírání, zastrašování. Jak se bránit této mašinérii?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

To jsou hodně poklesné způsoby a v podstatě se tady útočí na ty, o kterých se předpokládá, že nejsou schopni obrany. Právě tak jako ti prepubescenti, tak také senioři v pokročilejším věku, o nich se předpokládá, že se nechají snadno zmanipulovat. Tady je důležité, aby byla soudržná rodina, protože jakmile si ty generace mohou svoje zkušenosti sdělit, tak těm důchodcům potom nehrozí tak velké riziko. Naopak, když ta rodina je rozbitá a ten starší člověk žije osaměle, tak on na takovou to vyděračskou akci v podstatě jde hlavně pro to, aby překonal tu izolovanost a tu sociální bariéru, aby byl aspoň s někým, protože ta reklamní agentura nebo ten, kdo dělá tento napůl podvodný podnik, tak je z psychologického hlediska jediným, kdo projevu zájem o toho seniora. Pokud senioři budou žít v situaci, kdy o ně bude projevovat zájem více subjektů, tak s tím klesne riziko, že se nechají nacytat nějakou takovou agenturou.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Konstatuje sociolog Jan Keller, profesor Ostravské univerzity. V dnešním Jak to vidí hovoříme se sociologem Janem Kellerem, profesorem Ostravské univerzity. Už jsme se zmínili o tom, že nejenom naše populace stárne. Jak by se to mohlo, řekněme, v horizontu několika let projevit na voličích a jejich hlasování?

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Myslím si, že není náhodné, že se v poslední době z různých stran ozývají hlasy, které prosazují, aby se snížil věk, kdy mohou jít lidé k volbám. Konkrétně se navrhuje, aby se mohlo volit ne od 18, ale od 16 let. Ono to má svoji vnitřní logiku. V zásadě česká společnost po 20 let je zhruba vyvážená na pravolevé ose. Polovina populace volí spíše doprava, polovina spíše doleva. Nás teď čeká stárnutí populace, to znamená, bude ubývat mladých a budou přibývat starší věkové ročníky a starší věkové ročníky lidí v předdůchodovém věku a lidé, kteří už jsou v penzi, mají spoustu sociálních problémů a je velice pravděpodobné, že budou spíše, ne výhradně, ale spíše volit doleva a se stárnutím populace by tak mohlo dojít možná i k výraznému posunu na té pravolevé ose, že těch levicových by přibýlo a pravicových ubylo. To znamená, my dneska víme, že mladí lidé nejenom v té kategorii 16 až 18, ale až do 30 let volili posledních 5, 6 roků, předtím to nebylo tak jednoznačné, ale posledních 5, 6 roků volili výrazně pravicově, a ti, kdo chtějí snížit volební věk, tak si od toho

samozřejmě mohou slibovat, že každým rokem v podstatě zhruba nastoupí 100 tisíc nových pravicově orientovaných voličů. Ale myslím si, že ta sázka je dost nejistá, protože nikde není záruka, že mladí lidé budou v atak zdrcující většině volit pravicově i nadále, protože situace mladých lidí se bude měnit. Oni zatím byli ti mladí ve velice historicky výjimečně dobré situaci, kdy prakticky u nás byla zanedbatelná nezaměstnanost mladých lidí, protože najednou po roce 89 se mase mladých dostalo vzdělání, naučili se relativně dobře přinejmenším anglicky a naučili se rutinně zacházet s počítači, což velká část té starší generace neměla a proto mladí měli skutečně zelenou. Jenomže ti, kteří měli zelenou, mají dneska kolem 40 let a ještě budou 25 let na trhu práce blokovat lukrativní příležitosti těm, kteří dneska končí základní školu, anebo vstupují na školu střední. To znamená, je velice pravděpodobné, že ty šance mladých se v průměru sníží, někdo může vyniknout zase, ale v průměru se to sníží, je pravděpodobné, že výrazně vzroste nezaměstnanost mladých lidí a potom už se nedá spoléhat na to, že budou volit tak pravicově, jako volili dosud. Možná dojdeme k paradoxní situaci, že spíše doleva budou volit ti starší a ti mladší a spíše doprava budou volit ti, kteří jsou v rozkvětu ekonomických možností, to znamená ti třicátníci a čtyřicátníci.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Jakou budoucnost předpovídáte tedy pro mladou generaci a možná nejenom v Česku? Vidíme velkou nezaměstnanost ve Španělsku, na jihu Evropy.

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Ve Španělsku už víc jak 50 % lidí do 25 let je bez práce a s tím, jak poroste tlak na to, aby lidé odcházeli do důchodu ve stále pozdějším a pozdějším věku, tak logicky nám ta nezaměstnanost vyskočí na tom opačném pólu věkové struktury, to znamená, čím déle budou lidé pracovat, než půjdou do důchodu, tím více mladých lidí bude bez práce. Je to smutné, ale bohužel to takto funguje.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Říká sociolog Jan Keller, profesor Ostravské univerzity, který byl hostem dnešního vydání pořadu Jak to vidí. Děkuji za váš čas a názory.

Jan KELLER, sociolog, profesor Ostravské univerzity

Děkuji, na shledanou.

Zita SENKOVÁ, moderátorka

Zítra bude hostem Vladimíra Kroce neurochirurg Vladimír Beneš. Příjemný den přeje Zita Senková.

<http://fss.osu.cz/>